

Právní stanovisko k pravomocem a postupu odpovědných orgánů při evakuaci obyvatelstva, pokud je tato evakuovanými osobami odmítána

(zpracovalo Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky ve spolupráci s Policejním prezidiem České republiky na základě přílohy k usnesení vlády České republiky ze dne 14. července 2014 č. 570 – Opatření pro zlepšení ochrany před povodněmi vyplývající z Vyhodnocení povodně v červnu 2013)

- Evakuace podle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o IZS“)

V souladu s § 19 odst. 3 písm. a) zákona o IZS je při provádění záchranných a likvidačních prací velitel zásahu mimo jiné oprávněn nařídit evakuaci osob. Ve smyslu tohoto ustanovení je dále velitel zásahu oprávněn vyzvat osobu, která se nepodřídí stanoveným omezením, aby prokázala svoji totožnost a tato osoba je povinna výzvě vyhovět.

Dalšími orgány, podílejícími se na provádění evakuace, jsou podle ustanovení § 10 odst. 5 písm. f) zákona o IZS hasičský záchranný sbor kraje, který pro zabezpečení záchranných a likvidačních prací organizuje a koordinuje evakuaci, a starosta obce, který při provádění záchranných a likvidačních prací organizuje v dohodě s velitelem zásahu nebo se starostou obce s rozšířenou působností evakuaci osob z ohroženého území obce (§ 16).

Zákon o IZS v ustanovení § 25 odst. 2 písm. a) stanoví, že fyzická osoba je povinna strpět omezení vyplývající z opatření stanovených při mimořádné události a omezení nařízená velitelem zásahu při provádění záchranných a likvidačních prací. Odmítnout plnění těchto povinností může fyzická osoba pouze v případě, pokud by tím ohrozila život nebo zdraví vlastní nebo jiných osob anebo pokud jí v tom brání důležité okolnosti, které by zjevně způsobily závažnější následek než ohrožení, kterému se má předcházet (§ 25 odst. 3).

Za nesplnění uvedených povinností může orgán, který porušení povinností zjistil, uložit v souladu s ustanovením § 28 odst. 1 písm. a) zákona o IZS fyzické osobě pokutu do výše 20 000 Kč.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v případě, že osoba evakuaci odmítne, mělo by dojít k jejímu ztotožnění a následně k zahájení správního řízení o spáchání přestupku. Osoba by měla být v tomto smyslu upozorněna, že přestupek svým jednáním zakládá, a současně informována, že záchranáři mohou v případě bezprostředního ohrožení svých životů při záchraně jiných osob záchranu přerušit. Tedy negarantují, že přijdou opětovně pomoci, až bude nebezpečí ještě akutnější. Evakuace je preventivním opatřením ochrany

občanů, při akutním (bezprostředním) nebezpečí se provádí záchrana. V tomto směru je ale nezbytné zohlednit, zda zahájení řízení o spáchání přestupku není s ohledem na situaci, která odmítnutím evakuace mohla nastat, nepřiměřené.

Z hlediska pravomocí Policie České republiky je v případě odmítnutí evakuace možné využít některá ustanovení zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. V souladu s ustanovením § 10 odst. 1 zákona o Policii České republiky je policista v případě ohrožení nebo porušení vnitřního pořádku a bezpečnosti povinen provést úkon v rámci své pravomoci nebo přijmout jiné opatření, aby ohrožení nebo porušení odstranil. Podle principu přiměřenosti jsou sice policisté povinni dbát na to, aby osobě, proti které provádějí úkon, v důsledku jejich postupu nevznikla bezdůvodná újma, ale zároveň musejí dbát na to, aby jejich rozhodnutím neprovedl úkon nevznikla osobám, jejichž bezpečnost je ohrožena, bezdůvodná újma. Pokud jsou tyto principy aplikovány na situaci, kdy osoba, která má být evakuována, tuto evakuaci odmítá, je třeba porovnávat nebezpečí, které takové osobě hrozí, s újmou, kterou může tato osoba utrpět při úkonu (zákroku), a v souladu s takovým porovnáním volit prostředky k dosažení účelu úkonu. Pokud by však určitá osoba nejenom odmítala být sama evakuována, ale bránila by v evakuaci i jiným osobám, je třeba porovnávat nebezpečí hrozící nejen této osobě, ale i všem osobám, kterým je bráněno v evakuaci. V souladu s takovým porovnáním je nutné volit prostředky podstatně razantnější, aby bylo dosaženo účelu úkonu s ohledem na odpovědnost policie vůči osobám, které jsou protiprávním jednáním osoby bránící v evakuaci ohroženy. Vždy by však mělo být postupováno tak, aby úkon nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem.

Policisté provádějící evakuaci jsou povinni poučit osoby dotčené evakuací o situaci, v níž se nacházejí a vysvětlit jim důsledky případného odmítnutí evakuace. Osobu odmítající evakuaci je policista podle § 26 odst. 1 písm. a) zákona o Policii České republiky oprávněn zajistit, pokud svým jednáním bezprostředně ohrožuje svůj život, život nebo zdraví jiných osob anebo majetek.

- Evakuace podle zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů

Podle krizového zákona je evakuace jedním z krizových opatření, které může v rámci rozhodnutí o vyhlášení krizového stavu nařídit podle ustanovení § 14 odst. 4 písm. g) hejtman kraje nebo podle ustanovení § 6 odst. 1 písm. a) krizového zákona vláda České republiky.

Na samotné realizaci evakuace se v souladu s krizovým zákonem podílí:

- hejtman kraje (v případě, že je evakuace nařízena rozhodnutím vlády o vyhlášení nouzového stavu pro území kraje) podle ustanovení § 14 odst. 6 krizového zákona v době nouzového stavu a stavu ohrožení státu zajišťuje provedení stanovených krizových opatření v podmínkách kraje;

- starosta obce s rozšířenou působností (v případě, že je evakuace nařízena rozhodnutím vlády o vyhlášení nouzového stavu, nebo rozhodnutím hejtmána kraje o vyhlášení stavu nebezpečí pro správní obvod obce s rozšířenou působností) podle ustanovení § 18 odst. 3 písm. b) krizového zákona zajišťuje za krizové situace provedení stanovených krizových opatření v podmínkách správního obvodu obce s rozšířenou působností;
- starosta obce (v případě, že je evakuace nařízena rozhodnutím vlády o vyhlášení nouzového stavu, nebo rozhodnutím hejtmána kraje o vyhlášení stavu nebezpečí pro správní obvod obce) podle ustanovení § 21 odst. 2 písm. b) krizového zákona zajišťuje za krizové situace provedení stanovených krizových opatření v podmínkách správního obvodu obce a dále podle ustanovení § 21 odst. 3 písm. b) krizového zákona nařizuje a organizuje evakuaci osob z ohroženého území obce.

Krizový zákon v § 31 odst. 3 písm. c) stanoví, že fyzická osoba je v době krizového stavu povinna strpět omezení vyplývající z krizových opatření stanovených v době krizového stavu. Odmítnout plnění těchto povinností může fyzická osoba pouze tehdy, pokud by jejich plněním ohrozila život nebo zdraví vlastní nebo jiných osob anebo pokud jsou povinnosti jí ukládané v rozporu se zákonem (§ 31 odst. 4). Za nesplnění uvedených povinností může být v souladu s ustanovením § 34 odst. 3 krizového zákona fyzické osobě uložena pokuta do výše 20 000 Kč.

Samotný postup je potom obdobný jako v případě zákona o IZS, kdy by mělo dojít ke ztotožnění osoby a následnému zahájení řízení o spáchání přestupku.

Také v případě vyhlášení krizového stavu a realizace nařízených krizových opatření jsou aplikovatelné pravomoci Policie České republiky podle zákona o Policii České republiky, které jsou popsány výše.